

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา
กรณีศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทย*

THE DEVELOPMENT OF LEARNER QUALITY TOWARDS THE ENHANCEMENT
OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENT: A CASE STUDY OF THE DHAMMA SECTION
OF THAI MONASTIC EDUCATION (PHRA PARIYATTI DHAMMA)

พระครูพิพิธกิจจานุการ (นิพนธ์ นิพภโย)

Phrakhru Phiphitkitchanukarn (Nipphon Nipphayo)

วัดวันยาวล่าง อ.ขลุง จ.จันทบุรี

Wat Wan Yao Lang, Khlung District, Chanthaburi Province

E-mail : phrapladsmsakdisaelli@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการเรื่องนี้ผู้เขียนได้เรียบเรียงและทำการศึกษาหาข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูลเพื่อให้ผู้อ่านได้ศึกษาและทำความเข้าใจง่ายขึ้น การที่จะพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น ก็ต้องอาศัยความร่วมมือกันกับทั้งสองฝ่าย นั่นก็คือ ผู้เรียนและผู้สอน เพื่อจะได้นำทางไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี สำหรับการศึกษเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีความสามารถ มีคุณภาพในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาประเทศชาติได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยต้องยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่ไปด้วย ส่วนการศึกษภาคพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเป็นส่วนการศึกษาของคณะสงฆ์มีกระบวนการฝึกจิตผ่านการศึกษาในระดับนักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอกเพื่อเกิดการพัฒนาทุนมนุษย์ทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ เป็นทางเลือกของการศึกษาได้

คำสำคัญ : คุณภาพผู้เรียน; ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา; พระปริยัติธรรมแผนกธรรม

Abstract

This academic article has been compiled and studied from various sources to make it easier for readers to study and understand. In order to develop the quality of learners to be

*Received April 30, 2025; Revised August 17, 2025; Accepted May 4, 2026

effective and efficient, it requires cooperation from both parties, that is, learners and teachers, in order to lead to effective and efficient results. As for education, it is an important process in developing human resources to be valuable individuals, capable, and of high quality in working to develop the country to its full potential. It must adhere to the principles of morality and ethics as well. As for the study of the Dhamma, the Dhamma section is a part of the education of the Sangha. There is a process of training the mind through studying at the levels of Naktham Tri, Naktham Tho, and Naktham Ek to develop quality human capital in Buddhism as an alternative for education.

Keywords : Education, development, achievement

บทนำ

การศึกษาของประเทศไทยเรามีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพ เด็กเยาวชน และประชาชนให้มีคุณภาพ เพื่อไปต่อยอดในการพัฒนาทางด้าน ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนเอง และคนในครอบครัว และประเทศชาติสืบต่อไป จากสังคมในโลกยุคปัจจุบันเป็นโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความเจริญทางเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร เป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว (คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงเพิ่มพูนศักยภาพของบุคคลทั้งด้านความรู้ทักษะ ทศนคติค่านิยม โดยการ สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการศึกษาเป็น กระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีความสามารถ มีคุณภาพในการ ปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาประเทศชาติได้อย่างเต็มศักยภาพ มี “การพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development)

เรายังจำได้ไหม ภาพความทรงจำเมื่อ 10 ปีที่แล้ว เราเรียนในรูปแบบไหน เรียนหนังสือในห้องเรียน ทำ การบ้านในสมุดส่งคุณครู ส่งสัการบ้านข้อไหนก็ต้องโทรถามเพื่อน หรือส่งข้อความ msn บนคอมพิวเตอร์ เวลา เรียนพิเศษก็ต้องเดินทางไปสถานเพื่อไปนั่งเรียนในห้องเรียนตามเวลาที่สถาบันกำหนด หากความรู้เพิ่มเติมได้ก็ ในห้องสมุดโรงเรียน หรือเรียนเองที่บ้านกับครอบครัว เรียนความรู้ท้องถิ่นกับปราชญ์ชุมชน ภาพทั้งหมดนี้ยังคงอยู่ แต่บางทีก็เริ่มเปลี่ยนไปด้วยของการเข้ามาของเทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่าง Smartphone และ Internet ความเร็วสูง หรือแม้กระทั่งตัวกระตุ้นอย่างโควิด-19 ที่เข้ามาพร้อมกับ Disruption ที่เกิดขึ้นกับทุกคน การศึกษาที่ดีจะช่วยทำ ให้ประเทศพัฒนาไปข้างหน้าและคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ทุกวันนี้การศึกษาในบ้านเราต้องเผชิญกับความ เปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ปัจจุบันหากเราต้องการเรียนรู้ หรือหาข้อมูลเรื่องอะไร สามารถเรียนรู้ออนไลน์เลือกได้

หลากหลาย ทั้งยังสามารถเข้าถึงข้อมูลจากทั่วโลก จากแหล่งความรู้ระดับโลก เรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา ตามความสะดวก ได้ทั้งบนมือถือ แท็บเล็ต และคอมพิวเตอร์

ความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน

จะเห็นได้ว่าในระยะเวลาเพียงแค่ 10 ปีนั้น มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย ด้วยเทรนให้ของการเรียนรู้ ไม่ได้จบอยู่เพียงแคในห้องเรียน แต่เปลี่ยนรูปแบบไปเป็น “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” แต่ด้วยความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่ ทำให้เด็กจำนวนหนึ่งที่เข้าไม่ถึงด้วยเช่นกัน บวกกับนโยบายการศึกษาของประเทศที่ยังไม่นิ่งและก็มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงเป็นโจทย์ยากที่นักเรียนทั้งในระบบ และการศึกษาทางเลือกจะปรับตัวได้ทัน ในปี 2023 เริ่มต้นทศวรรษใหม่เริ่มกันด้วยโจทย์หนึ่งที่สำคัญของประเทศและเด็ก ๆ ในภาคเหนือ ถึงระบบการศึกษาแบบไหนที่จะเหมาะสมกับเด็กไทย และทันกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต แล้วในอีก 10 ปีข้างหน้า จะมีอะไรเปลี่ยนแปลงไปอีก เราควรจะปรับตัวอย่างไร ภาพอนาคตการศึกษาไทยอย่างที่เราควรจะเป็นควรเป็นแบบไหน ซึ่งคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนงานหนึ่งที่ผลิตครูออกไปปรับใช้ประเทศมาอย่างยาวนาน ชวนมาคิดถึงภาพอนาคตเรื่องการศึกษาในอีกประมาณ 5 ปีข้างหน้า ปัจจุบันเด็กในประเทศไทยมีศึกษา 3 ระบบหลัก คือ 1. การศึกษาในระบบ 2. การศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบ (จักร พรสุภาพ, 2559) 3. การศึกษาตามอัธยาศัย หรือ กศน. และมีบางส่วนที่เรียนหลักสูตรระยะสั้น หรือเลือกเรียนหลักสูตรออนไลน์ของต่างประเทศ

ภาพที่ 1 : ประเทศไทยมีเด็กและเยาวชนอายุ 3-21 ปี กว่า 15 ล้านคน

*ข้อมูลจากกรมการปกครองปี พ.ศ. 2565

ภาพที่ 2 ประเทศไทยมีเด็กและเยาวชนอายุ 3-21 ปี กว่า 15 ล้านคน

***ข้อมูลจากกรมการปกครองปี พ.ศ. 2565**

สำหรับการศึกษาในระบบซึ่งรองรับเด็กส่วนใหญ่ของประเทศ พบว่าภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 มีเด็กนักเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ (อนุบาล – ม.3) จำนวนประมาณ 9 ล้านคน จากสถานการณ์โควิด-19 พบว่า ปีการศึกษา 1/2564 คาดว่ามีเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาประมาณ 5,654 คน มีเด็กยากจนและยากจนพิเศษ ราว 1.8 ล้านคน ที่มีโอกาสหลุดออกจากระบบการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

***ข้อมูลจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา**

ภาพที่ 3 : การศึกษาทางเลือก

การศึกษาตามอัธยาศัย หรือ กศน. และการศึกษาทางเลือก เป็นส่วนหนึ่งที่จะรองรับเด็กหลุดออกจากระบบหรือเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่มีความหลากหลาย กศน. จะมีระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ภาพที่ 4 การศึกษาตามอัธยาศัย

จัดการศึกษาในหลักสูตรระยะสั้นต่อเนื่องจากที่ผู้เรียนเคยเรียนในโรงเรียนในระบบ มีวิธีเรียนที่หลากหลาย ต้องใช้เวลาเรียน ต้องเรียนให้ครบตามหลักสูตร มีการสอบ การวัดและประเมินผลเหมือนระบบโรงเรียนปกติ ทั้งการสอบปลายภาคและการสอบ N-NET รับเฉพาะผู้เรียนสัญชาติไทยเท่านั้น

การศึกษาทางเลือก

การศึกษาทางเลือก พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้การรับรองการจัดการศึกษาทางเลือกในไทย ในมาตรา 12 การจัดการศึกษาทางเลือกต้องผ่านการจดทะเบียนเพื่อขออนุญาตจัดการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในท้องถิ่น ตามระเบียบและคู่มือการขออนุญาตจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เรียนอายุไม่เกิน 18 ปี และสัญชาติไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

ปี พ.ศ. 2563 สพฐ.แก้ไขคุณสมบัติของผู้เรียนในการจัดการศึกษาโดยศูนย์เรียนรู้และบ้านเรียนจาก “ผู้ขาดโอกาสในการเข้าเรียนโรงเรียนในระบบ หรือ ผู้ที่ต้องการเข้าเรียนในศูนย์การเรียนรู้” โดยตัดข้อความ “ผู้ที่ต้องการเข้าเรียนในศูนย์การเรียนรู้” ออก ทำให้บ้านเรียนและศูนย์การเรียนรู้หลายแห่งไม่สามารถขอจัดการศึกษาได้ จากการทำงานร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในท้องถิ่นที่มีบางส่วนที่สามารถขอจัดการศึกษาได้ แต่ยังมีปัญหาเงินอุดหนุนรายหัวผู้เรียนที่ส่งไม่ถึงตัวเด็ก หรือยังไม่ครบ หรือยังไม่ได้รับจนถึงปัจจุบัน

นโยบายของประเทศด้านการศึกษาก็มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็น ร่าง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ที่เข้าสภาเมื่อวันที่ 11 ม.ค. 2566 แต่พิจารณาไม่แล้วเสร็จ เนื่องจากปัญหาเรื่ององค์ประชุมจนสภาล่ม หรือตัว พ.ร.บ. พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ที่หวังส่งเสริมการกระจายอำนาจ เน้นกลไกการจัดการศึกษา ร่วมกันของทุกภาคส่วน เพิ่มความอิสระคล่องตัวในการบริหารและการจัดการของสถานศึกษา แต่ก็ยังมีข้อจำกัด หรือนโยบายด้านคุณภาพการศึกษา มาตรการในการควบคุมและยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ก็เป็นเรื่องที่ยังต้องคิด ทบทวนกันต่อ

เมื่อโลกเปลี่ยนประเทศจึงต้องเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างหลากหลายทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมระบบการศึกษาจึงเป็นโจทย์สำคัญของการเสริมสร้างบุคลากรของประเทศเพื่อรองรับเท่าทันและเป็นผู้ นำของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแม้ว่าในเชิงนโยบายการศึกษาของชาติจะให้ความสำคัญกับหลักการของการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคสังคมในการจัดการศึกษาที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540, 2550 และ 2560 และในกฎหมายการศึกษาของชาติด้วยโดยถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 12 และมาตรา 18 วรรค 3 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมรวมถึงยังมีประกาศและคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการและองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหาการศึกษาทางเลือกอีกด้วยแต่ปรากฏว่ากฎหมายและระเบียบข้อปฏิบัติต่าง ๆ ยังไม่มีการบังคับใช้อย่างจริงจังยังเป็นระบบและต่อเนื่อง

รวมถึงนโยบายทางด้านการจัดการศึกษาที่รวมศูนย์อำนาจไว้ที่รัฐเป็นหลักและในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยึดแต่เพียงมาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางเป็นหลักซึ่งไม่สอดคล้องกับความจริงของผู้เรียน โรงเรียนหรือสถานศึกษาและความต้องการของสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายในโลกศตวรรษที่ 21 และประเทศที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนโยบายทางด้านการศึกษาที่แข็งตัวรวมศูนย์และไม่เท่าทันดังกล่าวเป็นช่องว่าง ก่อให้เกิดอุปสรรคขัดขวางความคิดสร้างสรรค์และความกล้าหาญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาของกลไก

ปฏิบัติของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาทางเลือกของสถาบันสังคมและโรงเรียนในระบบทุกประเภทด้วยรวมถึงการสร้างสรรค์พัฒนาตนเองของสถานศึกษาและโรงเรียนทางเลือกต่าง ๆ ด้วย

“นวัตกรรมของศูนย์การเรียนรู้” เกิดขึ้นจากการพยายามคิดค้นหาแนวทางที่จะเป็นทางออกเพื่อแก้ปัญหาที่การศึกษาที่มีอยู่ในระบบที่ไม่สามารถตอบสนองกับบริบทของผู้เรียนซึ่งแตกต่างทั้งในด้านความพร้อมและในด้านของวิถีชีวิตบริบทของพื้นที่และบริบททางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมที่หลากหลายลักษณะของนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจึงมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามเป้าประสงค์ที่ต้องการแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายแต่ก็มีลักษณะร่วมที่เป็นจุดเด่นของนวัตกรรมคือการศึกษาแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงกับชีวิตตามบริบทผู้เรียนและบริบทพื้นที่ที่เป็นระบบนิเวศการเรียนรู้ที่อยู่บนฐานของวิถีชีวิตศาสนาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมใช้ปัญหาและสถานการณ์จริงเป็นโจทย์ในการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้ทั้งปญญาอดีตปัจจุบันและอนาคตเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีศักดิ์ศรีในท้องถิ่นของตนเอง (วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2564)

การที่จะยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยของเรานั้นขึ้นอยู่กับ ปัจจัยหลายประการด้วยกันซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการร่วมมือร่วมใจกันระหว่างหลาย ๆ ฝ่ายทั้ง ผู้บริหารสถานศึกษา ครู/บุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนถึงผู้ปกครอง/นักเรียนและชุมชน โดยมีรัฐบาล เป็นผู้สนับสนุนแนวคิดของการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน ให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และส่งเสริมความก้าวหน้าของครูให้มีความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการประเมินประสิทธิภาพและวิทยฐานะของผู้บริหารและครูด้วย ประกอบกับคณะกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ได้กำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ตัวบ่งชี้และค่าเป้าหมาย สำหรับการดำเนินงานด้านการ พัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

การพัฒนาการศึกษาทางเลือก

เมื่อกล่าวถึงระบบโรงเรียน เป็นระบบที่มีการจัดการศึกษาแบ่งขั้นชั้นและระดับการง่ายไปหายาก มีหลักสูตรแน่นอนชัดเจน มีวัตถุประสงค์ในการจัด มีการสอบวัดผล และมีมาตรฐานเมื่อจบ เป็นระบบที่เริ่มต้นในยุโรปและอเมริกา และแพร่กระจายสู่ประเทศอาณานิคม รวมถึงประเทศไทยด้วยในยุโรป ระบบโรงเรียนเกิดในสมัยยุคกลางของยุโรป การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของศาสนจักรเพราะการศึกษาเป็นเรื่องของการสร้างจิตวิญญาณและเรื่องของการปกครองจิตวิญญาณเป็นเรื่องของศาสนาช่วงศตวรรษที่ 11-12 เกิดแหล่งศึกษาระดับสูงที่เรียกว่ามหาวิทยาลัย ต่อมาจัดตั้งโรงเรียนเรียกว่า “Laingrammar school” ให้แก่ผู้ที่จะเป็นพระ เพื่อเตรียมการไปสู่การศึกษาในมหาวิทยาลัย พัฒนาไปเป็นโรงเรียนพบบลิกสกูลซึ่งเป็นโรงเรียนกึ่งนอน เก็บค่าเล่าเรียนสำหรับ

ลูกหลานขุนนางที่จะเตรียมการศึกษาเพื่อสร้าง “สุภาพบุรุษ” และเตรียมไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะสำหรับสหรัฐอเมริกาเกิดโรงเรียนแบบที่มีได้มุ่งสู่การสอบเข้ามหาวิทยาลัยโดยเฉพาะแต่มุ่งในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น คือ โรงเรียนมูลศึกษาหรือประถมศึกษา (Elementary School) ช่วงต้นศตวรรษที่ 19 เริ่มมีการพัฒนา จัดตั้งไฮสคูล และเริ่มจัดระบบชั้นที่แน่นอน โรงเรียนซึ่งเดิมมีขนาดเล็กเริ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น จำนวนนักเรียนมากขึ้น ต่อมาแบ่งระดับในโรงเรียนเป็นระดับประถม (Primary) ระดับกลาง (Intermediate) และระดับแกรมมา (Grammar) ซึ่งพัฒนามาเป็นมัธยมต้น (Junior High) และมัธยมปลาย (Senior High)

ทั้งนี้ มีนักวิชาการด้านต่าง ๆ ได้กล่าวถึงการศึกษาแบบระบบโรงเรียนไว้น่าสนใจ

อาร์โนลด์ ทอยน์บี นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ เปรียบเปรยว่าระบบโรงเรียนคล้ายกับองค์การทางศาสนาในโลกสมัยใหม่ (New World Religion) มีพิธีกรรมต่าง ๆ รองรับ เช่น การสอบวัดผลการเลื่อนชั้นเป็นลำดับ การรับปริญญา ระบบโรงเรียนเป็นคล้ายกับคำสัญญาของพระเจ้าต่อคนยากจนให้ความหวังกับคนชั้นล่าง ขณะเดียวกันก็รับใช้ความต้องการของชนชั้นนำใหม่ เป็นประหนึ่งอาณาจักรที่มอบคำสัญญาให้แก่คนจำนวนหนึ่งที่ถูกเลือกสรร และมันยังพรางตาความเป็นจริงหลายอย่างสังคมเอาไว้ พร้อม ๆ กับการผลิตสร้าง ปลุกฝังค่านิยมให้ สังคม ระบบการศึกษาที่กำหนดสร้างบรรทัดฐานไปด้วยว่าอะไร “ถูก-ผิด” และกำหนดว่าอะไรเป็นสิ่งที่เด็กควร เรียน ควรรู้ มองอีกแบบมันก็คือ การกำหนดและนิยามไปพร้อมกันว่า อะไรเป็นสิ่งที่เด็กไม่ควรเรียนรู้ด้วย “ความรู้” ในระบบโรงเรียนจึงถูกคัดสรรและจัดลำดับแล้ว

มิเชล พูโก นักคิดหลังสมัยใหม่ เห็นว่าการศึกษาคือการสร้างวินัย (Discipline) ที่เหมาะสมแก่สมาชิกของ สังคมรุ่นต่อไป เพื่อให้เข้าสู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจต่าง ๆ โดยมีแขนงวิชา สาขาต่าง ๆ เป็นตัวกำหนดการจัดลำดับ ความสูงต่ำของ “ความรู้” ในโลกสมัยใหม่ทำให้วิชาแขนงวิทยาศาสตร์ถูกให้ความสำคัญมากกว่าสายสังคมศาสตร์ หรือวิชาศิลปะพร้อม ๆ กันนั้น “ความรู้ใหม่” ก็เลือกสรรและปฏิเสธสถานะความเป็น “ความรู้” ของ “ความรู้ แบบอื่น” ไปด้วย เช่น ความรู้พื้นถิ่นเกี่ยวกับสมุนไพรแพทย์แผนโบราณ ไม่ถูกนับเป็น “ความรู้แบบสมัยใหม่” ซึ่ง ต้องเป็น “ความรู้” เพื่อสร้างนักวิชาชีพแรงงานอุตสาหกรรม ข้าราชการ หรือช่างเฉพาะทาง ระบบโรงเรียนยัง เหมารวมเอาว่าการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการสอนในโรงเรียน ทั้ง ๆ ที่การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเกิดขึ้น นอกโรงเรียน และเป็นไปเองตามธรรมชาติ การสอนเป็นเพียงวิธีการหนึ่งของการเรียนรู้เท่านั้น

พระปริยัติธรรมแผนกธรรม

การศึกษาเป็นเครื่องมือการพัฒนาสังคม การพัฒนามนุษย์หรือการพัฒนาชีวิตจะเป็นไปได้ด้วยดี ต้อง อาศัยความเชื่อพื้นฐานและความรู้ความเข้าใจ คือ ความเชื่อส่งเสริมให้บุคคลแต่ละคนรู้จัก ตัวเองมากขึ้น (พระ พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2550) การจัดการศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือการศึกษา ต้องสร้างสังคมความรู้ หรือสังคมการเรียนรู้ มนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนาทุกส่วนของประเทศ ซึ่ง รวมทั้งความรู้เศรษฐกิจแบบพอดี มนุษย์ที่พัฒนาแล้ว หมายถึงคนที่มีภavana 4 ได้แก่ กาย ภavana สิลภavana จิต

ภาวนา และปัญญาภาวนา เทียบได้กับจุดสุดมรรค์ของยูเนสโก การจัดการศึกษาที่ จะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ต้องยึดหลักอริยฐานธรรม 4 คือ ปัญญา สัจจะ จาคะ และ สันติ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2551)

การศึกษาพระปริยัติธรรมจะเกี่ยวข้องกับวิชาพระธรรมวินัย ประวัติพระพุทธศาสนา ศาสนพิธีกรรมเป็น ต้น อีกทั้งวิชาสามัญทั่วไป การพัฒนาการเรียนการสอนจะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้บริหารในสำนักเรียนได้จัด หลักสูตรให้สอดคล้องกับวัยของนักเรียน จัดฝึกอบรมพิเศษปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน เจริญสมาธิภาวนา ทำวัตรสวด มนต์ก่อให้เกิดคุณธรรม ศักยภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพ พละนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง ส่งเสริมให้นักเรียน เลื่อมใสศรัทธาต่อพระรัตนตรัย (พระอุดมคณารักษ์ (ศรี พรหมโชติ), 2552) การจัดการเรียนการสอนในสำนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนทั้งสิ้น นอกจากนั้น ผู้บริหารจำเป็นจะต้องมีหลักการในการบริหารให้มี ประสิทธิภาพ ส่วนการศึกษาสงเคราะห์นั้น หมายถึงการ สงเคราะห์ด้านการฝึกฝนอบรมแก่ ประชาชน ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการ จัดการศึกษาที่วัด คณะสงฆ์ ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชน ได้รับการศึกษา (กิตติมา ปรีดีติลล, 2550) การจัดการศึกษาในโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ การสงเคราะห์ ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน และการ สงเคราะห์แก่ผู้ด้อยโอกาสผู้ศึกษาเป็นต้น

สรุป

การศึกษาทางเลือกคือการจัดการศึกษาที่เคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพของประชาชน ที่จะเลือกการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่ไม่ประสงค์จะเรียนในระบบการศึกษาตามปกติ เป็นการศึกษามีขอบเขตกว้างขวางมีรูปแบบหลากหลายทั้งเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้มุ่งตอบสนองการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความถนัดความสนใจความพร้อมในการ เรียนรู้มีลักษณะสำคัญคือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีความหลากหลายรูปแบบมีวิธีการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมี ส่วนร่วมและเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการที่สอดคล้องกับธรรมชาติทรัพยากรที่มีอยู่โดย สถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้การศึกษาทางเลือกอาจเป็นได้ทางการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยในทุกระดับการศึกษาที่สำคัญคือมีความเป็นอิสระในการดำเนินการจัดการศึกษาโดย พัฒนาการของการศึกษาทางเลือกในประเทศไทยแบ่งได้เป็น 3 ระยะคือช่วงการตื่นรู้ช่วงมีศักดิ์และสิทธิ์ใน กฎหมายแห่งชาติและช่วงสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้

และการศึกษาภาคปริยัติแผนกธรรมก็ถือว่าเป็นการพัฒนาผู้เรียนที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์คือยกระดับ การศึกษาได้เพราะการศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรมมีการศึกษาในระบบที่พี่สอนน้องเป็นระบบที่ให้ทางเลือกแก่ ภิกษุสามเณรที่สนใจเป็นการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเป็นแผนที่ไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผลต่อไปได้การยกระดับผลสัมฤทธิ์

ทางการศึกษาจึงเป็นจุดหนึ่งที่จะทำให้พัฒนามนุษย์ที่มีคุณภาพสร้างบุคลากรที่สามารถทำงานได้ทั้งในองค์กรและสร้างบุคคลที่มีทักษะความสามารถที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย และมีประสิทธิภาพในการทำงานที่ตอบสนองต่อองค์กรอย่างดี ดังนั้น การพัฒนาทุนมนุษย์โดยเน้นที่คุณภาพผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญปัจจุบันนี้ทั้งการเรียนในระบบคือเรียนไปตามระดับชั้นต่าง ๆ และการเรียนนอกระบบที่ไม่มีวุฒิปริญญาแต่สามารถที่จะนำองค์ความรู้เหล่านั้นไปใช้ในองค์กรไปใช้เลี้ยงชีพและไม่เป็นภาระสังคมได้เพราะการทำงานเป็นสิ่งที่จากการันตีความรู้ที่มีเพื่อสร้างทักษะเสริมสร้างประสบการณ์และสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาจึงเป็นบทบาทสำคัญที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นทางศึกษาธิการและหรือทางคณะสงฆ์ที่จะทำให้พัฒนาทุนมนุษย์ให้เกิดขึ้นในหลาย ๆ มิติทำให้ผู้ที่จบการศึกษาแล้วสามารถดำรงตนและทำงานได้อย่างเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *เอกสารประชาสัมพันธ์เพื่อการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กิตติมา ปรีดีติลก. (2550). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : อักษรพิพัฒน์.
- คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- จักร พรสุภาพ. (2559). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในอำเภอสะเมิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2*. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2551). *ทิศทางการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอุดรคณารักษ์ (ศรี พรหมโชติ). (2552). *โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา.(2564). *การศึกษาทางเลือก*.กรุงเทพมหานคร:ภาควิชาการศึกษาดลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.